

להשתבח בתהלתך / תהילים פרק ק"ו

שאל יונתן וינגורט

הודו לה' כי טוב. לפעמים, מבקשים אנו לשמוח בשמחת הגוי של ה' ולהתהלל עם נחלתו, ולפעמים נתונים אנו בצרות, ומבקשים אנו ישועה מן הגויים האחרים כדי שנוכל להודות לה' ולהשתבח בתהלתו. בכל מקרה, יודעים אנו שעם כל החטאים שלנו ושל אבותינו, ה' זוכר את בריתו, ובסוף נוכל להודות לה'.

המזמור

הקודם, מזמור קה, קרא לנו להודות לה' ולזמר לו, מתוך זיכרון הברית שה' כרת עם אברהם ונשבע ליצחק והעמיד אותה ליעקב (ח"א): זכר לעולם בריתו דבר צנה לאלף דור. אשר כרת את אברהם ושבועתו לישחק. ויעמידה ליעקב לחק לישראל ברית עולם. לאמר: לך אתן את ארץ כנען חבל נחלתכם. במזמור קה מתוארת הירידה למצרים והיציאה ממנה (יב-לח), ונוכרת בקצרה ההליכה במדבר וירושת הארץ (לט-מה).

במזמור שלנו, מזמור קו, מתואר הצד השני של הברית – עם ישראל.

בשני המזמורים ישנה קריאה להודות לה', אך בעוד המיקוד במזמור הקודם הוא בעלילות ה': הודו לה' קראו בשמו, הודיעו בעמים עלילותיו, במזמור הזה אנו מתמקדים במעלליהם של בני ישראל: ויכעיסו במעלליהם, ויזנו במעלליהם.

כיצד בנוי המזמור?

כותרת (א): הללויה, הודו לה' כי טוב, כי לעולם חסדו.

חתימה לספר רביעי בתהילים (מח): ברוך ה' אלהי ישראל, מן העולם ועד העולם, ואמר כל העם אמן. הללויה.

גוף המזמור נחלק לשני חלקים:

החלק הראשון (ב-ג). מתחיל באמירה (ב-ג): מי ימלא גבורות ה', וישמיע כל תהלתו. אשרי שמרי משפט, עשה צדקה

(א) הללויה, הודו לה' כי טוב, כי לעולם חסדו.

(ב) מי ימלא גבורות ה', וישמיע כל תהלתו.

(ג) אשרי שמרי משפט, עשה צדקה בכל עת.

(ד) זכרני ה' ברצון עמך, פקדני בישועתך.

(ה) לראות בטובת בחידיך, לשמח בשמחת גויך, ולהתהלל עם נחלתך.

(ו) חטאנו עם אבותינו, העוינו הרשענו.

(ז) אבותינו במצרים לא השבילו נפלאותיך, לא זכרו את רב חסדיך, ויגרו על ים בים סוף.

(ח) וישמיע למען שמו, להודיע את גבורתו.

(ט) ויגער בים סוף ויחרב, ויוליכם

בכל עת. ובקשה (ד-ה): זכרני ה' ברצון עמך, פקדני בישועתך. לראות בטובת בחיריך, לשמח בשמחת גויך, להתהלל עם נחלתך.

כאן מפרט המשורר את החטאים של אבותינו (1): חטאנו עם אבותינו, העוינו הרשענו. וזהו פירוט החטאים בחלק זה: (1) הנפלאות במצרים וים סוף (וי"ב): אבותינו במצרים לא השפילו נפלאותיך, לא זכרו את רב חסדיך, וימרו על ים בים סוף. ויושיעם למען שמו, להודיע את גבורתו. ויגער בים סוף ויחרב, ויוליכם בתהמות כמדבר. ויושיעם מיד שונא, ויגאלם מיד אויב. ויכסו מים צריהם, אחד מהם לא נותר. ויאמינו בדבריו, ישירו תהלתו. (2) מסה ומריבה (יג"ט): מהרו שכחו מעשיו, לא חכו לעצתו. ויתאוו תאוה במדבר, וינסו א-ל בישמון. ויתן להם שאלתם, וישלח רוזן בנפסם. (3) קרח (טז-יח): ויקנאו למשה במחנה, לאהרן קדוש ה'. תפתח ארץ ותבלע דתו, ותכס על עדת אבירם. ותבער אש בעדתם, להכה תלהט רשעים. (4) חטא העגל (יט-כג): יעשו עגל בחרב, וישתחוו למסכה. וימירו את כבודם בתבנית שור אכל עשב. שכחו א-ל מושיעם, עשה גדלות במצרים. נפלאות בארץ חם, נודאות על ים סוף. ויאמר להשמידם, לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו, להשיב חמתו מהשחית.

החטאים אינם מפורטים לפי הסדר בו הם מופיעים בתורה, או לפי סדר התרחשותם, וגם לא הופיעו כל החטאים של אבותינו במדבר, שכן בחטא המרגלים נאמר (במדבר יד, כב): וינסו אתי זה עשר פעמים, ולא שמעו בקולי, וכאן מפורטים רק ארבעה חטאים עד שבועת ה' שלא ייכנסו לארץ הנמצאת בחלק השני של המזמור.

החלק השני (כד-מו. 155 מילים) פותח בפירוט ארבעה חטאים (אמספר אותם מהסוף להתחלה כדי שניתן יהיה להבחין בהקבלה בין החטאים הללו לחטאים שנזכרו בחלק הראשון): (4) החטא בעקבות המרגלים (כד-מז): וימאסו בארץ חמדה, לא האמינו לדברו. וירגנו באהליהם, לא שמעו בקול ה'. וישא ידו להם, להפיל אותם במדבר. ולהפיל זרעם בגוים, ולזרותם בארצות. (3) בעל פעור (כח-לא): ויצמדו לבעל פעור, ויאכלו זבחי מתים. ויכעיסו במעלליהם, ותפרץ בם מגפה. ויעמד פינחס ויפיל, ותעצר המגפה. ותחשב לו לצדקה, לדר ודר עד עולם. (2) מי מריבה (לב-לג): ויקציפו על מי מריבה, וירע למשה בעבורם. כי המרו את רוחו, ויבטא בשפתיו. (1) ארץ ישראל והחטאים בה (לד-מג): לא השמידו את העמים אשר אמר ה' להם. ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם. ויעבדו את עצביהם, ויהיו להם למוקש. ויזבחו את בניהם ואת בנותיהם לשדים. וישפכו דם נקי, דם בניהם ובנותיהם אשר זבחו לעצבי כנען, ותחנף הארץ בדמים. ויטמאו במעשיהם ויזנו במעלליהם. ויחר אף ה' בעמו, ויתעב את נחלתו. ויתנם ביד גוים, וימשלו בהם שנאיהם. וילחצו אויביהם, ויכנעו תחת ידם. פעמים רבות יצילם, והמה ימרו בעצתם, וימכו בעונם.

גם חלק זה מסתיים באמירה (מד-מו): וירא בצר להם, בשמעו את רנתם. ויזכר להם בריתו, וינחם כרב (חסדו) [חסדיו]. ויתן אותם לרחמים לפני כל שוכיהם. ובבקשה (מו): הושיענו ה' א-להינו, וקבצנו מן הגוים, להודות לשם

בתהמות כמדבר.

(1) ויושיעם מיד שונא, ויגאלם מיד אויב.

(יא) ויכסו מים צריהם, אחד מהם לא נותר.

(יב) ויאמינו בדבריו, ישירו תהלתו.

(יג) מהרו שכחו מעשיו, לא חכו לעצתו.

(יד) ויתאוו תאוה במדבר, וינסו א-ל בישמון.

(טו) ויתן להם שאלתם, וישלח רוזן בנפסם.

(טז) ויקנאו למשה במחנה, לאהרן קדוש ה'.

(יז) תפתח ארץ ותבלע דתו, ותכס על עדת אבירם.

(יח) ותבער אש בעדתם, להכה תלהט רשעים.

(יט) יעשו עגל בחרב, וישתחוו למסכה.

(כ) וימירו את כבודם בתבנית שור אכל עשב.

(כא) שכחו א-ל מושיעם, עשה גדלות במצרים.

(כב) נפלאות בארץ חם, נודאות על ים סוף.

(כג) ויאמר להשמידם, לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו, להשיב חמתו מהשחית.

(כד) וימאסו בארץ חמדה, לא האמינו לדברו.

(כה) וירגנו באהליהם, לא שמעו בקול ה'.

(כו) וישא ידו להם, להפיל אותם במדבר.

(כז) ולהפיל זרעם בגוים, ולזרותם בארצות.

(כח) ויצמדו לבעל פעור, ויאכלו זבחי מתים.

(כט) ויכעיסו במעלליהם, ותפרץ בם מגפה.

(ל) ויעמד פינחס ויפיל, ותעצר המגפה.

קדשה, להשתבח בתהלתך.

כפי שניתן להבחין בפירוט החטאים, היחס בין שני חלקי המזמור הוא של תקבולת הפוכה: (1) הנפלאות במצרים והמרי בים סוף כנגד ארץ ישראל והחטאים בה, (2) מסה ומריבה כנגד מי מריבה, (3) קרח כנגד פינחס, (4) חטא העגל כנגד חטא המרגלים. ניתן לראות גם את היחס בין האמירה והבקשה בתחילת המזמור לזו שבסוף המזמור כיחס הפוך: בתחילה מבקש המשורר לשמוח עם הגוי של ה' ולהתהלל עם נחלתו, ובסופו מבקש המשורר שה' יושיע אותנו מהגויים כדי שנוכל להודות ולהלל.

(לא) ותחשב לו לצדקה, לדר ודר עד עולם.

(לב) ויקצפו על מי מריבה, וירע למשה בעבורם.

(לג) כי המרו את רוחו, ויבטא בשפתיו.

(לד) לא השמידו את העמים אשר אמר ה' להם.

(לה) ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם.

(לו) ויעבדו את עצביהם, ויהיו להם למוקש.

(לז) ויזבחו את בניהם ואת בנותיהם לשדים.

(לח) וישפכו דם נקי, דם בניהם ובנותיהם אשר זבחו לעצבי כנען, ותחנף הארץ בדמים.

(לט) ויטמאו במעשיהם ויזנו במעלליהם.

(מ) ויחר אף ה' בעמו, ויתעב את נחלתו.

(מא) ויתנם ביד גוים, וימשלו בהם שנאיהם.

(מב) וילחצום אויביהם, ויכנעו תחת ידם.

(מג) פעמים רבות יצילם, והמה ימרו בעצתם, וימכו בעונם.

(מד) וירא בצר להם, בשמעו את רנתם.

(מה) ויזכר להם בריתו, וינחם כרב (חסדו) [חסדיו].

(מו) ויתן אותם לרחמים לפני כל שוביהם.

(מז) הושיענו ה' אלהינו, וקבצנו מן הגוים, להודות לשם קדשך, להשתבח בתהלתך.

(מח) ברוך ה' אלהי ישראל, מן העולם ועד העולם, ואמר כל העם אמן. הללויה.

להאזנה לשיעור על פרק ק"ו:

peneyhamenora.com/tehilim/106

או חפשו באפליקציות הפורקאסטים

"שיעורים בספר תהילים".

